

NATIONAL TEATERN

— Så får man inte göra. Det är ju att smutskasta en facklig förtroendevald. Scenen måste klippas bort.

Det sa ledningen på TV 1 år 1973. Och såg därmed till att Nationalteaterns pjäs Tjyveriaktiebolaget aldrig blev sänd. Trots att det var avtalat att pjäsen i sin helhet skulle sändas i programmet Kulturer i Världen.

Den facklige förtroende- man som Nationalteatern var lite för elak mot för att pjäsen skulle falla TV-ledningen i smaken är idag avsatt. Han anklagas för allvarligt mygel, fiffel och båg. Han heter Hans Ericsson.

Pjäsen som handlade om hamnarbetarna kom strax innan de hamnarbetare som tröttnat på Transports fasoner, bildade Hamnarbetarförbundet. Tjyveriaktiebola- get fick också ett starkt mottagande på Hamnarbetarförbundets förberedande kongress i Örnsköldsvik.

Scenen som TV-ledningen inte kunde tåla, utspelade sig i himlen. Hans Ericsson och Gunnar Gustavsson, från stuvvarförbundet, satt där och planerade inför sin sista jordenruntresa.

ENORMT STÅHEJ

— Vi var väldigt elaka, berättar Hans Mosesson i Nationalteatern. Men vi kunde inte godkänna att scenen ströks. Därför utgick hela programmet.

Men därmed var inte historien utagerad. Frågan vandrade ända upp i riksdagen. Kalle Hallgren, vpk:are och själv hamnarbetare, tog upp frågan och blev formligen nedklubbad av talmannen.

— Talmannen försökte faktiskt stoppa hans plädering inför riksdagen, säger Hans Mosesson. En riktigt ovanlig grej för svensk riksdag och det blev ett enormt ståhej.

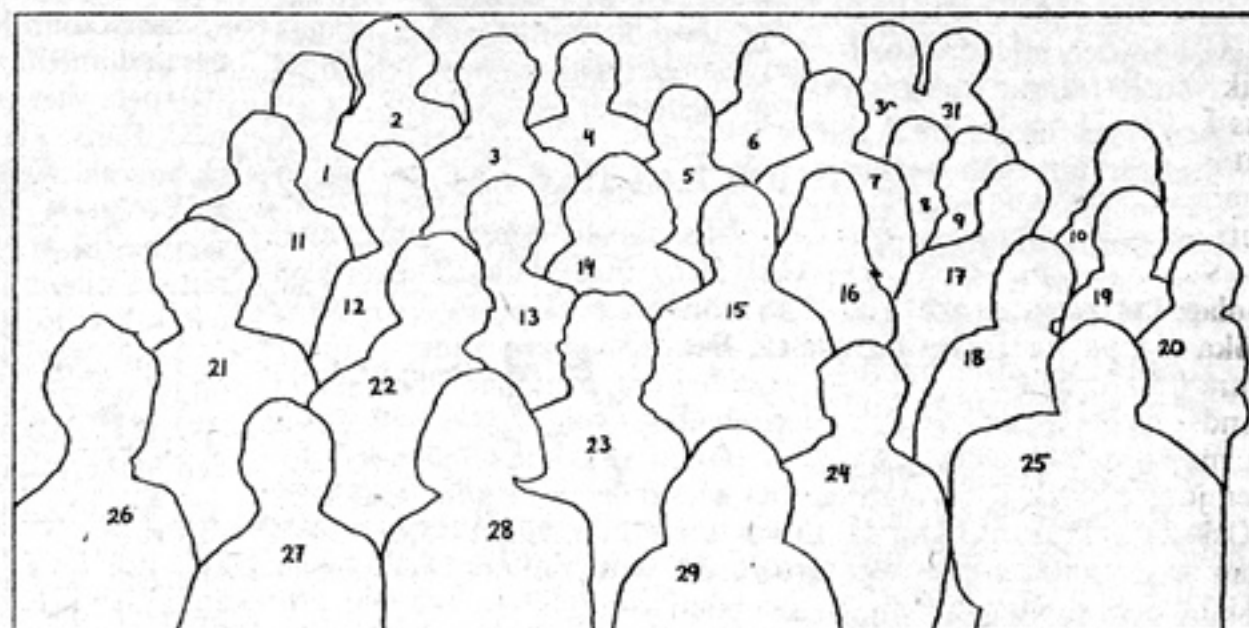
VISA PJÄSEN

Men fortfarande har Tjyveriaktiebola- get inte visats i TV. Frågan är om TV vågar visa scenen med Hans Ericsson nu när han till och med ska ställas inför rätta för sitt fiffel? (Filmen lär faktiskt finnas kvar i TV:s dammiga gömmor). MM tvivlar starkt. TV:s agerande inför filmen "Atomligan" har ju visat att man fortsätter att rygga för verkligheten när den blir lite för obehaglig för överheten.

Men det hindrar oss inte från att ställa kravet:

— SLÄPP LÖS TJYVERIAK- TIEBOLA- GET!

BERTIL HÅKANSSON

1. Göran Ekstrand, 2. Sören Brunes, 3. Håkan Wennberg, 4. Torsten Näslund, 5. Ulf Dageby, 6. Nikke Ström, 7. Peter Wahlqvist, 8. Maria Grabn, 9. Anna Skagerfors (skymd), 10. Helen Wedel-Blom, 11. Figge Holmberg, 12. Med Reventberg, 13. Kitty Svensson, 14. Bittan Swerin, 15. Hans Mosesson, 16. Sonja Lund, 17. Bertil Goldberg, 18. Lars Jakobsson, 19. Lena Dufvenius, 20. hennes dotter Julia, 21. Francesco Ippolito, 22. Per Melin, 23. Anki Rahlskog, 24. Eva Rizell, 25. Jussi Larnö, 26. Hans Wiktorsson, 27. Ewalena Jönsson, 28. Christina Firman, 29. Ulla Carlsson, 30. Toft-Per Lamberg, 31. Björn Holmgren.

Bilderna i detta reportage är tagna av bl.a. Lars Mongs, Lars Frid, Torbjörn Hansson, Joanna Helander, Karl-Erik Olsson och några till som vi inte vet vad de heter.

— Jag saknar väldigt mycket att få spela elektrisk borrh och sandpapper, som jag gjorde på "Livet är en fest".

Det säger Hans Mosesson, en av medlemmarna i Nationalteatern — den enda fria grupp i landet som verkligen lyckats. Teatern som får pressen på knä inför varje ny pjäs eller rockplatta. Teatern som till och med lyckades få träaktiga TV att sända deras senaste pjäs Rockormen, praktiskt taget i sin helhet.

Men trots allt kämpar Hans och dom 19 övriga medlemmarna i Nationalteatern på existensminimum. 2876 i månaden — innan skatt — det är lönen för alla medlemmar i gruppen.

— Har du lust att vara med i en pjäs som heter Fuck Nam av en snubbe som heter Tuli Kupferberg? Du vet han som är med i Fugs.

Frågan ställdes till Hans Mosesson, en ung student i Lund, samtidigt som studentrevolten rasade som mest i världen. Han studerade sociologi, film och lite av varje, som så många andra på den tiden. Så värst många poäng hade han inte lyckats skrapa ihop under åren vid universitetet. Han var mest intresserad av att spela teater, snacka politik och odla sin mustasch.

Gänget som spelade Kupferbergs sexualpolitiska pjäs om de amerikanska soldaternas utlösning i Vietnam gav ganska snart fullkomligt fan i sina studier. Flyttade ut till förorten Kirscheberg utanför Malmö och bildade Gorillateatern. Motsättningar uppstod i gruppen, och Hans fick en idé:

— Vi startar en egen teatergrupp.

Nationalteatern hade fötts.

STILLA BAKRUS

Idén kläcktes i det stilla bakruset efter en häftig nyårsfest. Året var 1970.

Hans Mosesson, Peter Wahlqvist, Anki Rahlskog, Pale Olofsson, Anders Melander och Inga Edwards satte upp Nick Carter — dubbelagent och stack ut på turné. Alla levde på en lön på 400 kr i månaden var innan skatt, plus dom ören som fanns kvar av studiälönen...

Idag tio år och 24 produktioner senare har Nationalteatern 20 anställda. "Företaget" omsätter två och en halv miljon kronor om året, är delägare i Pustervik, en av Göteborgs mest besökta krogar, och säljer mer skivor än dom flesta i den svenska rockbranschen.

EXISTENSMINIMUM

Av dom sex som var med från början återstår tre, resten har

kommit till under årens lopp. Medelåldern i Nationalteatern har klivit över 30-strecket. Dom "fria" skådisarna som under årtal flackat land och rike runt och sovit på madrasser hos kompisar, har börjat få barn. Majoriteten av medlemmarna i Nationalteatern har nu bildat familj.

— Men fortfarande lever vi på existensminimum, säger Hans Mosesson. 2876 kr före skatt får alla anställda i Nationalteatern — från administratören till dom som skriver pjäser.

— När skatten är dragen får vi ut 2100 kr och det är kärt, säger Hans Viktorsson, som kom med i Nationalteatern 1974. Vi lever på ständiga förskott.

— Men Med Reventberg — hon är också med i teatern — som jag bor ihop med, får också ut lika mycket, så tillsammans klarar vi oss någotsånär.

LYCKATS?

Tillsammans tjänar alltså Med och Hans ungefär lika mycket som en industriarbetare på Volvo. Trots att Nationalteatern är den "stora" fria teatern som har "lyckats" i samhällets ögon.

— Om vi skulle ta ut högre löner så skulle vi få göra avkall på det teatermässiga. Vi har också valt att satsa rätt mycket pengar på teknik.

Vi träffas på Pustervik — Nationalteaterns egen krog — en vinterkall fredag i början av februari. En kvart efter överenskommen tid dyker Hans Mosesson upp tillsammans med Bruno — en blandrasjycke i sina bästa år med den rätta glimten i ögat. En stund senare kommer Hans Viktorsson (allmänt kallad Vicke) uppför trapporna till Nationalteaterns kontor ovanför restaurangen.

VÄLDIGT UPPTAGNA

Att få tag på några fler i gruppen denna vanliga fredag i Nationalteaterns liv är praktiskt taget

helt omöjligt. Dom är helt enkelt väldigt upptagna.

Ulf Dageby och gänget i lilla Rockorkestern håller på och mixar den platta som ska komma i början av mars. Troligtvis ska den heta Rövarkungens Ö.

Lars Jacobsson håller på med ett omslag till plattan. Han är skådespelare men har mer och mer riktat in sig på affischer, omslag och teknik.

Håkan Wennberg och Peter Wahlqvist skriver på en pjäs. Utgångspunkten är varven, som man gjorde en saga omkring. Dom har utgått från intervjuer med varvsarbetare, men pjäsen är ändå en fiktion — en saga. Pjäsen ska vara färdig den 15:e maj och kommer troligtvis att ha premiär på Frölunda Kulturhus. Pjäsen kommer inte att turnera runt i landet.

Scenograferna sitter och grubblar över spännande scenlösningar till varvspjäsen — något som efter Tältet blivit något av Nationalteaterns kännemärke.

Med Reventberg jobbar med en film tillsammans med Christina Olofsson (kvinnan bakom Tältet-filmen). Filmen ska handla om arbetslösa tjejer i 17-årsåldern som gör sig med barn för att få en roll i det svenska samhället.

Maria Grahn spelar in mellan-snacken i barnpjäsen Kåldolmar och Kalsipper för TV 1.

Sonja Lund är sjuk. Håller annars på med att fixa fram lokaler att spela varvspjäsen i tillsammans med Hans Viktorsson och Björn Holmgren. Kulturnämnden i Västra Frölunda är fortfarande tveksamma till om dom vill ha premiären på pjäsen i sitt nya kulturhus och kräver idog bearbetning.

Hans Mosesson håller på att utbilda sig till arkitekt — nästan i alla fall. Det är han som håller i den teaterlokal som Nationalteatern vill bygga på gården strax intill Pustervik. Hade allt gått efter planerna så hade varvspjäsen haft premiär där på Nationalteaterns egen teater. Men nu gick det inte så väl. Kapitalet — i form av klädfirman Gulins — satte käppar i hjulet. Dom äger huset och vill inte ha en teater på gården. Det skulle sätta ner husets värde, menar dom.

KÖPA KAPITALET

— Vi har aldrig varit särskilt goda vänner med kapitalet, säger Hans. Därför blir vi tvungna att köpa kapitalet, dvs kåken. Förhoppningsvis ska vi ha en egen teater på gården till hösten.

Nationalteatern köper krog. Nationalteatern köper egen teater.

Nationalteatern säljer 100 000 biljetter till Rockormen. Nationalteatern kommer troligtvis att sälja närmare 30 000 ex av den kommande plattan. Är Nationalteatern på väg att bli mer företag än fri grupp?

— Absolut inte, säger Hans. Vi har väldigt liten överbyggnad eller ingen alls. Vi har en administratör på heltid, resten sköter vi själva.

— Det finns en vulgäruppfattning om att en fri grupp ska vara fri från allting, framför allt fri från kapital. Men det visar sig mer och mer för alla fria grupper, att det är nödvändigt att ha en bas. Teater är ju mycket ett rum, har man inte det så är man också i händerna på många andra.

POLITISKT FRIA

— Vi är en fri grupp framför allt för att vi inte har någon arbetsgivare. Det finns ingen politiskt tillsatt styrelse som bestämmer över vår repertoar, som institutionsteatern har. Vi är fria politiskt att göra det vi finner är lämpligt.

Men på ett sätt är Nationalteatern inte särskilt fria. Till och med mindre fria än institutionsteatern. Det är både Hans och Vicke överens om:

— Vi har hela tiden ett kommersiellt krav. Frågeställningarna måste vara så bra att folk vill se dom. Det innebär att vi inte har anslag att experimentera särskilt mycket. Experimenten måste vara inbakade i en slags succé-ordning.

Hans ser lite drömmande ut och kliar Bruno bakom öronen.

— Ibland skulle man vilja göra en pjäs utan att tänka på att den ska spela in så och så mycket...

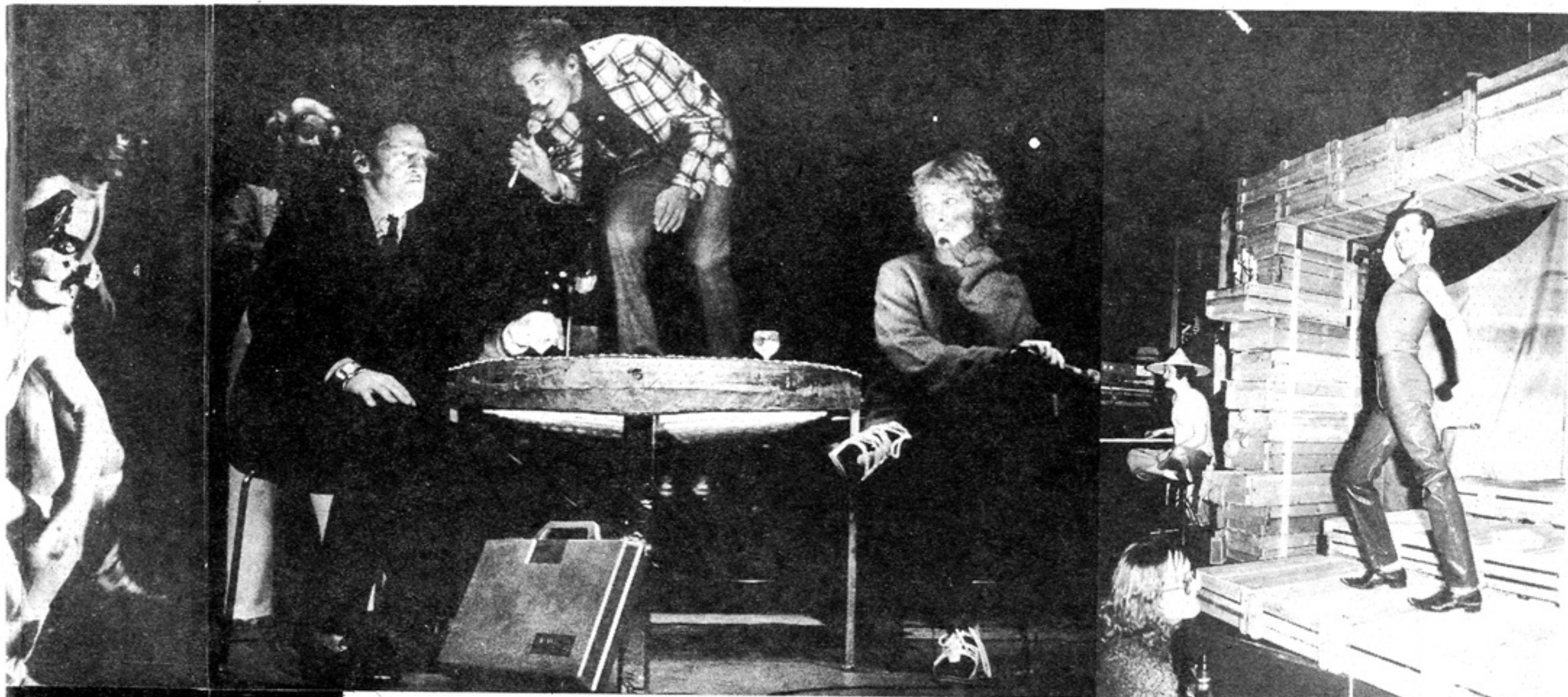
— Ekonomin ligger som en hinna över alla bedömningar vi gör och det är väl inte det bästa...

ROCKMUSIK OCH TEATER

Nationalteatern har utan tvekan betytt väldigt mycket för svensk teater. Det var dom, tillsammans med andra fria grupper, som förde in samhället på scenen i början av 70-talet. Det var dom som satte igång den våg av politisk teater som kom i samband med musikrörelsens framväxt. Men framför allt var det Nationalteatern som förde in rockmusiken i teatern.

— Musiken har ända sen starten varit en viktig del av vår verksamhet, säger Vicke. Men när vi flyttade till Göteborgsförorten Backa spelade vi inte rock. Det var mer Brecht och kabare-musik framförd åt pop-hållet på ett taffligt sätt.

Fortsätter tills vi fyller 50!

Och det gick ju inte hem särskilt väl på ungdomsgårdarna.

Det var 1971 som Nationalteatern skrev på ett kontrakt med socialförvaltningen i Göteborg. De åtog sig att sätta upp en ny pjäs varannan månad på fritidsgårdarna runt om i stan. Betalningen var låg och den politiska censuren hård.

— I längden var det ohållbart, säger Hans. Det blev en enorm konflikt när vi började kritisera socialdemokratin i våra pjäser. Och efter ett år bröt vi kontraktet med socialförvaltningen.

FRITIDSGÅRDARNA

Nationalteatern stannade kvar på fritidsgårdarna också sen kontraktet med socialförvaltningen brutits. Efter hand ändrades både de pjäser och den musik som Nationalteatern spelade.

— Från början var våra föreställningar väldigt teoretiska, säger Hans. Vi formulerade pjäserna kring sånt som vi läst eller så fabulerade vi kring politiska händelser. Och det gick ju inte hem bland publiken på ungdomsgårdarna. Vi blev tunga att utgå från deras verklighet. Samtidigt började vi också spela rock.

Sen dess har mycket hänt. Både musikaliskt och teatermässigt. Milstolparna i Nationalteaterns utveckling är många. Men så har ju gruppen också hunnit med 24 produktioner hittills.

— Sagan om ormen 1972 är en viktig milstolpe, säger Hans. Den tycker vi om allihop. Det är en barnpjäs, och här använde vi en ståndpunkt som vi senare haft i alla våra barnpjäser. Utgångspunkten är att ta ett vuxet problemområde, t.ex. kolonialism, och presentera det så enkelt att barn kan förstå det.

VIKTIGA MILSTOLPAR

— Kabareerna Harre Jävar och Kan jag få receptet också är viktiga, säger Vicke. Vi spelade på krog och fick till stora delar en ny publik. Här började också samarbetet med Nynningen. Musiken blev bättre och rockigare, samtidigt fick den också en större betydelse än den hade haft tidigare.

— Speedy Gonzales 1 och 2 var fräna inbrytningar bland hårt drabbade ungdomar.

— Gässpel var första gången vi akte ut med ett renodlat musikprogram med mer eller mindre teater mellan låtarna. Indianpjäsen var också en pjäs där musiken fyllde en viktig funktion.

Tältet är givetvis den största satsning Nationalteatern varit in-

blandad i. Projektet har betytt enormt mycket. Både för oss och för progressiv teater överhuvud taget. Rockormen var en sorts fortsättning på tältet med den skillnaden att den vände sig till en annan publik. Vi använde dom kontakter som hade skapats genom Tältet när vi åkte ut med Rockormen.

Vilken är då den bästa uppsättning Nationalteatern gjort? Vilken pjäs gillar ni bäst själva?

Det blir alldeles tyst. Skramlet och sorlet från lunchgästerna nere i restaurangen hörs tydligt. Vicke tittar ut genom fönstret och Hans lägger in en pris snus.

TJYVERIAKTIEBOLAGET BÄST

— Svår fråga, säger Hans. Men Tjyveriaktiebolaget (se separat artikel) var väldigt bra. Jag lutar nog åt att det är den bästa.

Det är sju år sen den första artikeln om Nationalteatern skrevs i Musikens Makt (MM nr 1-73). Det var Anders Melander, själv medlem i Nationalteatern på den tiden, som skrev om Spela Själv-tanken i gruppen. Han berättar bl.a. hur det gick till när Nationalteatern skulle göra sin första skiva. Ta det som ett löfte...

På väg upp till inspelningen köpte man en basgitarr (för 150 spänn), som alla ville spela. När man gick in i studion var det ingen som riktigt visste vem som skulle spela vad.

FRÄCKA ICKE-MUSIKER

— Vi tycker det är rätt fräckt av icke-musiker att inkräkta på musikernas heliga område, och vi hoppas att många fler ska inse, att om dom vill nänting i kampen mot kapitalism och kommersialism, så måste dom visa sig lika fräcka", slutar Anders Melander sin artikel.

— Tyvärr har mycket av den spontaniteten som fanns då försvunnit, säger Hans.

— Det är både positivt och negativt, säger Vicke. Musiken har blivit bättre, liksom skådespeleriet. Men det negativa märks tydligt när man jämför musiken på Livet är en Fest och Barn av vår tid. På den första plattan finns en lekfullhet när det gäller att spela, som saknas på Barn av vår tid. Man är öppnare för att lägga in ljud eller lite vadsomhelst. Trots att det är allvarliga och viktiga låtar har man en större distans till materialet nästan.

— Barn av vår tid var inriktad på att vara oerhört enkel och spelad på ett visst sätt. Det är väldigt

rakt utan några som helst tillägg av några skojfriska idéer.

— Jag saknar väldigt mycket att få spela bormmaskin och sandpapper som jag gjorde på Livet är en Fest, säger Hans. Det var jävligt roligt.

— Den lekfullhet och spontanitet som fanns då i Nationalteatern märks speciellt mycket i Kåldolmar och Kalsipper. Då levde vi verkligen ut och spelade allt som fanns av instrument, men det var ändå väl genomtänkt.

Vad är det då som gjort att mycket av den här spontaniteten och lekfullheten försvunnit?

— Man tvingas hela tiden göra bättre grejer, säger Hans. Livet blir allvarigare, man måste bli skickligare för att kunna hänga med. Man måste ha tid att ägna sig åt det man är mest lämpad för om hela gruppen ska kunna förbättras. Men det är mycket troligt att vi kan komma tillbaka till den gyllene blandningen där alla är med och leker på alla håll.

NATIONAL TEATERN

— Den musikaliska professionaliseringen har berott mycket på att Ulf Dageby riktat in sig mycket på musiken, säger Vicke. Han vill ju inte spela så mycket teater. Han vill utvecklas och spela med proffsiga musiker. Lilla Rockorkestern är ytterligare ett steg i den riktningen.

OKÄNSLIGT?

— Man vet ju inte om det ska stanna vid det eller om det ska gå tillbaka till att utnyttja både det professionella och det amatörmässiga. För hur det är så skulle inte den här rockorkestern kunnat göra Livet är en Fest lika bra som vi gjorde då. Det finns en annan känsla där, som dom inte skulle kunna fånga. Dom skulle ha gjort det för bra eller för okänsligt.

— Men trots allt finns det kvar en stark känsla för musik och text tillsammans, som är ganska unik för Nationalteatern. Det har att göra med att vi hela tiden använt musiken i ett teatersammanhang. Även i dom nya låtarna som skrivs finns en stark dramatisk känsla.

Hans och Vicke känner varandra väldigt väl. Det märks tydligt under den timme vi sitter på Pus-

tervik och samtalar. Det märks på skratt, gester och åsikter. Aratal av intensivt turnerande har svetsat samman Nationalteatern som grupp. Lite väl mycket tyckte elaka tungor för några år sen, och kallade dom för innersta innegång-et.

VISS TYP MÄNNISKOR

— Det krävs en viss typ av människor för att klara av att vara med i Nationalteatern, säger Vicke.

Vad är det då som är så jobbigt?

— Vi är så elaka mot varann, smälar Hans. Många har oerhört svårt att vara med för att det har utvecklats en jargong inom gruppen, en hårdhet i snacket, en slags rähets som kan upplevas som svår om man kommer utifrån. Det är väl så med dom flesta arbetsplatser, det utvecklas ett slags underförstått språk. Man behöver bara knäppa med fingret så förstår alla vad man menar. En utanförstående upplever det säkert som väldigt jobbigt.

Men både Hans och Vicke upplever också den här samhörigheten som väldigt betydelsefull. Ett stöd som gör att medlemmarna står ut med att leva på existensminimum, att kämpa vidare när prylarna känns tunga och hotellrummen trista.

FORTSÄTTER TILL 50!

— Det är bland annat det som gör att jag mycket väl kan tänka mig att jag fortfarande är med i Nationalteatern när jag fyllt 50 år, säger Hans. Om vi dessutom får igång teatern på gården intill, så tror jag att det i högsta grad är realistiskt att tänka sig att vi kommer att hålla på så länge.

Nationalteatern har stora planer och förhoppningar knutna till den teater som planeras i huset intill Pustervik. Man räknar med att kunna börja samarbeta med amatörer och med andra skådespelare och musiker. Dessutom hoppas man kunna få större möjligheter att experimentera.

Men än så länge är inget bestämt och helt klart. Många förhandlingar med husägarna återstår. Och om Nationalteatern ska köpa huset kan dom knappast räkna med att höja sina löner på 2876 kr i månaden på ett bra tag framöver...